

Formuły obliczeniowe w rachunku przepływów pieniężnych sporządzanym według krajowych regulacji prawnych – propozycje zmian

Wstęp

Istotą sprawozdawczości finansowej jest udostępnianie, stanowiącym potencjalnych dostarczycieli zasobów do jednostki, podmiotom zewnętrznym informacji niezbędnych w procesie podejmowania decyzji gospodarczych (por. Dimitrijevic 2015, s. 135). W sprawozdawczości finansowej jednostek funkcjonujących w gospodarce rynkowej, której nieodłączną cechą jest ograniczoność pieniądza, szczególnego znaczenia nabierają, prezentowane w sprawozdaniach finansowych, informacje o środkach pieniężnych i ich ekwiwalentach (Krzywda 2010, s. 111). Aktywa te bowiem nie tylko pozwalają na prowadzenie i rozwój działalności gospodarczej, ale - posiadając zdolność do regulowania zobowiązań – chronią jednostki gospodarcze przed upadłością wynikającą z braku wypłacalności (por. Krzywda 2010, s. 111). Stąd też tylko - zawarta w sprawozdaniu finansowym - jednoznaczna i nie budząca wątpliwości informacja o tej kategorii aktywów stanowi podstawę oceny sytuacji finansowej jednostki oraz służy podejmowaniu decyzji gospodarczych przez użytkowników jej sprawozdań finansowych (Krzywda 2010, s. 111).

Tak sformułowanemu celowi sprawozdawczości finansowej wychodzą naprzeciw regulacje rachunkowości, które swoimi zapisami mają zapewnić poprawność i porównywalność prezentowanych danych. Niewątpliwie w krajowych regulacjach rachunkowości, rolę taką spełnia Załącznik nr 1 do ustawy o rachunkowości „Zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, o którym mowa w art. 45 ustawy, dla jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji” (dalej – Załącznik nr 1 do ustawy o rachunkowości). Jako taki ma on na celu zwiększenie poprawności oraz porównywalności prezentowanych danych.

¹Barbara Kawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów i Prawa, Katedra Rachunkowości Finansowej, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, e-mail: kawab@uek.krakow.pl

Tą częścią sprawozdania finansowego, która prezentuje szczegółowe informacje o środkach pieniężnych oraz ich ekwiwalentach jest rachunek przepływów pieniężnych. Pozwala on odbiorcom sprawozdań finansowych poznać zarówno źródła generowania jak i kierunki wykorzystania tej kategorii aktywów.

Celem artykułu jest poddanie w wątpliwość zasadności użycia znaków „+”, „-” w niektórych miejscach, określonej ustawą o rachunkowości, tej części sprawozdania finansowego - rachunku przepływów pieniężnych.

Hipotezą badawczą pracy jest stwierdzenie, że – w rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią – pozycja Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej powinna być wyznaczana jako suma pozycji Zysk (strata) netto (pozycja I) oraz pozycji II Korekty razem zamiast – jak to jest wskazane w obowiązującym tekście ustawy o rachunkowości – jako ich suma bądź różnica. Ponadto, w pracy przyjęto hipotezę zgodnie z którą – w rachunku przepływów pieniężnych, niezależnie od metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej – pozycja Przepływy pieniężne netto razem jest ustalana zawsze jako suma przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej, działalności inwestycyjnej i działalności finansowej, a nie – jak jest to wskazane obecnie – jako ich suma lub różnica lub suma połączona z różnicą. Hipotezą badawczą w pracy jest również stwierdzenie, że w rachunku przepływów pieniężnych, niezależnie od metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej, pozycja Środki pieniężne na koniec okresu stanowi sumę pozycji Środki pieniężne na początek okresu i pozycji Przepływy pieniężne netto razem, a nie – ich sumę bądź różnicę.

1. Rachunek przepływów pieniężnych w regulacjach rachunkowości

Mające siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jednostki, mogą sporządzać sprawozdanie finansowe według krajowych lub międzynarodowych regulacji rachunkowości w sposób tymi regulacjami określony (por. ustawa z dnia 29 września 1994., art. 2 ust. 1).

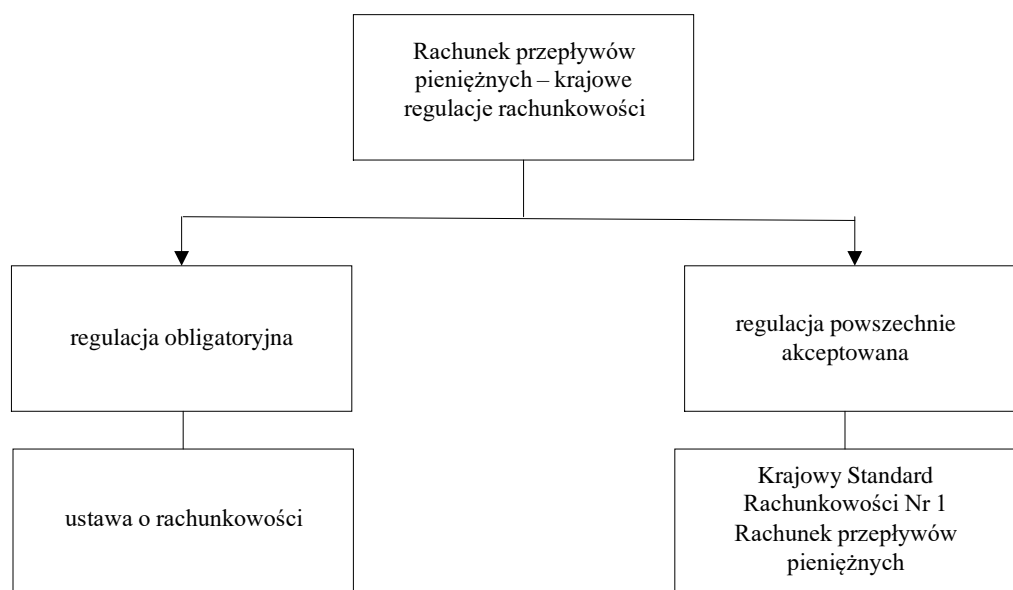
W artykule analizie poddane zostaną jednostki, które sporządzają sprawozdania finansowe według krajowych regulacji rachunkowości. Do regulacji tych zaliczamy:

- a) regulacje obligatoryjne oraz
- b) regulacje powszechnie akceptowane.

W ramach krajowych regulacji rachunkowości do – stanowiącego przedmiot niniejszego artykułu – rachunku przepływów pieniężnych – odnoszą się:

- a) zaliczająca się do regulacji obligatoryjnych – ustawa o rachunkowości,
- b) zaliczający się do regulacji powszechnie akceptowanych – Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1 Rachunek przepływów pieniężnych (dalej również jako Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1 lub KSR Nr 1). Wyrazem tego jest schemat 1.

Schemat 1 Rachunek przepływów pieniężnych w krajowych regulacjach rachunkowości

Źródło: opracowanie własne.

Przejsie do właściwych dla tego artykułu rozważań wymaga określenia nie tylko regulacji rachunkowości, które będą analizowane, ale także rodzaju jednostek, których będą one dotyczyć. W artykule analizie poddane zostaną jednostki inne niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji oraz właściwe dla nich – określone regulacjami - wzory sprawozdań finansowych.

Dla tej grupy podmiotów, ustawa o rachunkowości dopuszcza dwie metody sporządzania rachunku przepływów pieniężnych: metodę pośrednią oraz metodę bezpośrednią (ustawa z dnia 29 września 1994., art. 48b. ust. 1). Ustawa zawiera również konkretne wzory, zgodnie z którymi ta część sprawozdania finansowego, powinna być prezentowana (tabela 1, tabela 2).

Tabela 1 Rachunek przepływów pieniężnych (metoda pośrednia)

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej		
I. Zysk (strata) netto		
II. Korekty razem		
1. Amortyzacja		
2. Zyski (straty) z tytułu różnic kursowych		
3. Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)		
4. Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej		
5. Zmiana stanu rezerw		
6. Zmiana stanu zapasów		
7. Zmiana stanu należności		
8. Zmiana stanu zobowiązań krótkoterminowych, z wyjątkiem pożyczek i kredytów		
9. Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych		
10. Inne korekty		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej (I+/-II)		
B. Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej		
I. Wpływy		
1. Zbycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		
2. Zbycie inwestycji w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne		
3. Z aktywów finansowych, w tym:		
a) w jednostkach powiązanych		
b) w pozostałych jednostkach		
– zbycie aktywów finansowych		
– dywidendy i udziały w zyskach		
– spłata udzielonych pożyczek długoterminowych		
– odsetki		
– inne wpływy z aktywów finansowych		
4. Inne wpływy inwestycyjne		
II. Wydatki		
1. Nabycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		
2. Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne		

Tabela 2 Rachunek przepływów pieniężnych (metoda bezpośrednia)

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej		
I. Wpływy		
1. Sprzedaż		
2. Inne wpływy z działalności operacyjnej		
II. Wydatki		
1. Dostawy i usługi		
2. Wynagrodzenia netto		
3. Ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz inne świadczenia		
4. Podatki i opłaty o charakterze publicznoprawnym		
5. Inne wydatki operacyjne		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej (I-II)		
B. Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej		
I. Wpływy		
1. Zbycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		
2. Zbycie inwestycji w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne		
3. Z aktywów finansowych, w tym:		
a) w jednostkach powiązanych		
b) w pozostałych jednostkach		
– zbycie aktywów finansowych		
– dywidendy i udziały w zyskach		
– spłata udzielonych pożyczek długoterminowych		
– odsetki		
– inne wpływy z aktywów finansowych		
4. Inne wpływy inwestycyjne		
II. Wydatki		
1. Nabycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		
2. Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne		

3. Na aktywa finansowe, w tym:		
a) w jednostkach powiązanych		
b) w pozostałych jednostkach		
– nabycie aktywów finansowych		
– udzielone pożyczki długoterminowe		
4. Inne wydatki inwestycyjne		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej (I-II)		
C. Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej		
I. Wpływy		
1. Wpływy netto z wydania udziałów (emisji akcji) i innych instrumentów kapitałowych oraz dopłat do kapitału		
2. Kredyty i pożyczki		
3. Emisja dłużnych papierów wartościowych		
4. Inne wpływy finansowe		
II. Wydatki		
1. Nabycie udziałów (akcji) własnych		
2. Dywidendy i inne wypłaty na rzecz właścicieli		
3. Inne, niż wypłaty na rzecz właścicieli, wydatki z tytułu podziału zysku		
4. Spłaty kredytów i pożyczek		
5. Wykup dłużnych papierów wartościowych		
6. Z tytułu innych zobowiązań finansowych		
7. Płatności zobowiązań z tytułu umów leasingu finansowego		
8. Odsetki		
9. Inne wydatki finansowe		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej (I-II)		
D. Przepływy pieniężne netto razem (A.III+/-B.III+/-C.III)		
E. Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym:		
– zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych		
F. Środki pieniężne na początek okresu		
G. Środki pieniężne na koniec okresu (F+/-D), w tym:		
– o ograniczonej możliwości dysponowania		

3. Na aktywa finansowe, w tym:		
a) w jednostkach powiązanych		
b) w pozostałych jednostkach		
– nabycie aktywów finansowych		
– udzielone pożyczki długoterminowe		
4. Inne wydatki inwestycyjne		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej (I-II)		
C. Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej		
I. Wpływy		
1. Wpływy netto z wydania udziałów (emisji akcji) i innych instrumentów kapitałowych oraz dopłat do kapitału		
2. Kredyty i pożyczki		
3. Emisja dłużnych papierów wartościowych		
4. Inne wpływy finansowe		
II. Wydatki		
1. Nabycie udziałów (akcji) własnych		
2. Dywidendy i inne wypłaty na rzecz właścicieli		
3. Inne, niż wypłaty na rzecz właścicieli, wydatki z tytułu podziału zysku		
4. Spłaty kredytów i pożyczek		
5. Wykup dłużnych papierów wartościowych		
6. Z tytułu innych zobowiązań finansowych		
7. Płatności zobowiązań z tytułu umów leasingu finansowego		
8. Odsetki		
9. Inne wydatki finansowe		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej (I-II)		
D. Przepływy pieniężne netto razem (A.III+/-B.III+/-C.III)		
E. Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym:		
– zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych		
F. Środki pieniężne na początek okresu		
G. Środki pieniężne na koniec okresu (F+/-D), w tym:		
– o ograniczonej możliwości dysponowania		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

Analiza, przedstawionej w tabeli 1 oraz tabeli 2, metody pośredniej i bezpośredniej rachunku przepływów pieniężnych pozwala stwierdzić, że:

- obie metody prezentują przepływy pieniężne netto z trzech rodzajów działalności: działalności operacyjnej, działalności inwestycyjnej oraz działalności finansowej,
- metody te różnią się między sobą wyłącznie sposobem prezentacji przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej.

Oznacza to zatem, że pojawiające się w ustawie o rachunkowości sformułowanie rachunek przepływów pieniężnych (metoda pośrednia) oraz rachunek przepływów pieniężnych (metoda bezpośrednia) stanowi swoiste uproszczenie. Sugeruje ono bowiem, iż różnica pomiędzy metodą pośrednią i metodą bezpośrednią rachunku przepływów pieniężnych dotyczyć będzie całości rachunku przepływów pieniężnych, a zatem części odnoszących się do działalności operacyjnej, działalności inwestycyjnej i działalności finansowej. Faktem jest jednak, że różnica ta dotyczy tylko pierwszej części rachunku przepływów pieniężnych – części dotyczącej w całości działalności operacyjnej. Biorąc zatem powyższe pod uwagę, można wyodrębnić:

- rachunek przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią lub
- rachunek przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą bezpośrednią.

Istotnie, jak wskazuje KSR Nr 1 – przepływy pieniężne z działalności operacyjnej można prezentować metodą pośrednią lub metodą bezpośrednią, natomiast przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej i działalności finansowej prezentuje się zawsze w ten sam sposób – wykazując wpływy i wydatki tą samą metodą tj. metodą bezpośrednią (por. Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 4.8, 5.3, s. 7, 9).

2. Metoda pośrednia i bezpośrednia prezentacji przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej

Prezentacja przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej metodą bezpośrednią polega na „wykazaniu podstawowych tytułów wpływów i wydatków działalności operacyjnej jako odrębnych pozycji rachunku przepływów pieniężnych, a następnie ich zsumowaniu do kwoty przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej” (Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 5.3, s. 9). Jest to możliwe dzięki dostępowi do informacji finansowej, możliwej do pozyskania (Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 5.5, s. 9):

- w sposób bezpośredni – ze szczegółowej, prowadzonej do kont środków pieniężnych oraz ich ekwiwalentów, ewidencji księgowej (por. Gos 2010, s. 59-68 oraz por. Gos 2001, s. 119-156),

- w sposób pośredni – korygując wartość sprzedaży i kosztów działalności operacyjnej o zmiany stanu zapasów, należności oraz zobowiązań jak również innych pozycji niepieniężnych bądź takich, których efekt (w postaci przepływów pieniężnych) klasyfikuje się do działalności inwestycyjnej lub finansowej.

Z kolei prezentacja przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej metodą pośrednią polega na wykazaniu wyniku finansowego netto danego roku obrotowego oraz pozycji, które go korygują. Istotnie, w metodzie pośredniej prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej - za punkt wyjścia przyjmuje się – ustalony zgodnie z zasadą memoriału - wynik finansowy netto, a więc wynik ze wszystkich rodzajów działalności jednostki, a następnie dokonuje się jego korekty o określone kategorie. Zgodnie z KSR Nr 1 „korekty polegają głównie na:

- wyłączeniu pozycji niepieniężnych (np. amortyzacji, zmiany stanu rezerw, wyniku z działalności inwestycyjnej),

- wyłączeniu pieniężnych przychodów (korzyści) i kosztów wpływających na wynik finansowy, ale dotyczących działalności inwestycyjnej lub finansowej (np. zapłacone odsetki od kredytów, odsetki otrzymane z tytułu inwestycji, otrzymane dywidendy),

- uwzględnieniu zmian stanu krótkoterminowych aktywów (zapasów, należności, rozliczeń międzyokresowych) oraz zobowiązań związanych z działalnością operacyjną” (Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 8.4, s. 13).

Poniżej proponujemy alternatywny podział korekt na – dotyczące danego okresu – pozycje:

a) niepieniężne (amortyzacja, zmiana stanu rezerw, naliczone dywidendy dotyczące działalności inwestycyjnej; naliczone odsetki dotyczące działalności inwestycyjnej i finansowej; naliczone różnice kursowe dotyczące działalności inwestycyjnej i finansowej),

b) inne pozycje których skutki dotyczą działalności inwestycyjnej lub finansowej (m.in. zyski (straty) z działalności inwestycyjnej; aktualizacja wyceny aktywów finansowych, jeśli jej skutki są odnoszone na wynik finansowy), a także niektóre pozycje,

których skutki dotyczą działalności operacyjnej (np. dotacje w roku ich otrzymania, jeżeli zostały one w całości odniesione na wynik finansowy bieżącego okresu²),

c) uwzględniające zmiany stanu zapasów oraz należności, zobowiązań i rozliczeń międzyokresowych dotyczących działalności operacyjnej.

W powyżej kwalifikacji korekt nie wyróżniamy otrzymanych/zapłaconych odsetek i otrzymanych/zapłaconych różnic kursowych dotyczących działalności inwestycyjnej lub finansowej oraz otrzymanych dywidend dotyczących działalności inwestycyjnej. Wynika to z faktu, że ich otrzymanie/zapłacenie jest zawsze poprzedzone naliczeniem i ujęciem, które jako takie wpływa na wynik finansowy i które zostało uwzględnione punkcie a) przedstawionej klasyfikacji korekt. Podział odsetek, różnic kursowych związanych z działalnością inwestycyjną lub finansową oraz dywidend związanych z działalnością inwestycyjną na pieniężne i niepieniężne wydaje się nie mieć żadnego znaczenia dla klasyfikacji korekt wyniku finansowego netto do przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej.

Wybór metody prezentacji przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej nie wpływa na ostateczną wartość tych przepływów; ich wartość pozostaje taka sama (Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 5.8, s. 9).

Faktem jest jednak, że różne metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej posiadają swoje wady i zalety (por. Gos 2000, s. 531, 532). Niewątpliwie większy potencjał informacyjny zawiera metoda bezpośrednia. Wykazując bowiem informacje o strukturze wpływów i wydatków z działalności operacyjnej, daje ona dostęp do danych, które nie są możliwe do odczytania z innych części sprawozdania finansowego (por. Karniewska-Mazur 2012, s. 9). Z kolei zaletą metody pośredniej jest niewątpliwie – w większości przypadków – brak konieczności prowadzenia przez jednostkę większej rozbudowy ewidencji księgowej (Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 5.8, s. 9, 10). Stanowi to zapewne jedną z przyczyn, dla których odsetek jednostek prezentujących rachunek przepływów pieniężnych w Polsce metodą pośrednią wynosi blisko 100% (*Rachunek przepływów pieniężnych w teorii i praktyce* 2013, s. 31 oraz por. Śnieżek i Wiatr 2016, s. 33)³.

² Zgodnie z KSR Nr 1, ujmuje się je w pozycji „Inne korekty”.

³ Procent jednostek prezentujących rachunek przepływów pieniężnych metodą pośrednią za lata 2013, 2014 wynosił odpowiednio: 96,82%, 97,65% (Śnieżek, Wiatr 2016, s. 33).

3. Formuły obliczeniowe w rachunku przepływów pieniężnych

Jakkolwiek jak wskazuje KSR Nr 1 metoda sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych dotyczy sposobu prezentacji informacji finansowej o przepływach pieniężnych danej działalności, a nie techniki obliczeń, to faktem jest, że już w ramach konkretnej metody istnieją formuły, które pozwalają na ustalenie wartości poszczególnych pozycji rachunku przepływów pieniężnych (por. Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 4.8, s. 7).

Do formuł tych należą, przedstawiające prezentacje informacji w rachunku przepływów pieniężnych odpowiednio metodą pośrednią i metodą bezpośrednią, wzory zawarte w tabelach 1 i 2. Wzorami tymi są:

- wzór pozwalający na ustalenie przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej: $I \pm II$ (metoda pośrednia);
- wzór pozwalający na ustalenie przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej: $I - II$ (metoda bezpośrednia);
- wzór pozwalający na ustalenie przepływów pieniężnych netto z działalności inwestycyjnej: $I - II$ (metoda bezpośrednia);
- wzór pozwalający na ustalenie przepływów pieniężnych netto z działalności finansowej: $I - II$ (metoda bezpośrednia);
- wzór pozwalający na ustalenie przepływów pieniężnych netto razem: $A.III \pm B.III \pm C.III$;
- wzór pozwalający na ustalenie środków pieniężnych na koniec okresu: $F \pm D$.

3.1 Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej

Rozważania rozpoczniemy od pierwszego z wymienionych wzorów - wzoru znajdującego się w pozycji A.III rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią. Jako taki wzór ten dotyczy sposobu wyznaczenia przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej; zgodnie z Załącznikiem nr 1 do ustawy o rachunkowości:

$$\text{Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej} = I \pm II$$

gdzie I – Zysk (strata) netto, a II – Korekty razem.

Z analizy przywołanego wzoru wynika, że pozycję Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej, należy wyznaczyć poprzez dokonanie korekty pozycji I tj. pozycji sprawozdawczej Zysk (strata) netto o pozycję II Korekty razem. W przywołanym wzorze „Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej = I +/- II”, do analizy skłania zasadności użycia – zastosowanej w nim – alternatywy znaków „+/-”.

Alternatywa ta oznacza bowiem, że sporządzający rachunek przepływów pieniężnych – dokonując wyznaczenia pozycji Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej - w niektórych przypadkach powinien dokonać dodania pozycji Zysk (strata) netto i pozycji Korekty razem, a w innych powinien wyznaczyć ich różnicę.

Dla sprawdzenia czy rzeczywiście tak jest, dokonajmy analizy wskazanego wzoru rozważając - dwa możliwe do wystąpienia - przypadki:

1. przypadek pierwszy: gdy pozycja II Korekty razem jest dodatnia,
2. przypadek drugi: gdy pozycja II Korekty razem jest ujemna.

3.1.1 Przypadek pierwszy – gdy pozycja Korekty razem jest dodatnia

Rozważmy pierwszy ze wskazanych przypadków – przypadek gdy pozycja II Korekty razem jest dodatnia. Przypadek ten wystąpi wówczas gdy suma korekt znajdujących się w pozycjach 1-10 pierwszej części rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią, będzie przyjmowała znak „+”.

Z przypadkiem takim będziemy mieć do czynienia np. wówczas gdy jedyną spośród dziesięciu, znajdujących się w tej części rachunku przepływów pieniężnych, niezerową korektą będzie pozycja „Amortyzacja”.

Poznanie przyczyn, dla których amortyzacja stanowi – w rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią - jedną z korekt, jak również wskazanie dlaczego korekta ta przyjmuje zawsze znak dodatni, pozwoli nam w lepszy sposób przejść do dalszych rozważań.

Amortyzacja stanowi koszt i jako taka ma wpływ na wynik finansowy:

Umorzenie		Amortyzacja			Wynik finansowy	
	3 500	(1)	3 500	3 500	(2)	(2) 3 500
						3 500 SkDt - strata

gdzie operacja (1) oznacza ujęcie kosztu amortyzacji w wysokości 3 500 (j.), a operacja (2) przeniesienie – na koniec okresu – kosztu amortyzacji na wynik finansowy.

Jednakże koszt ten nie powodując wydatku [operacja (1) nie powoduje ruchu środków pieniężnych], stanowi koszt niepieniężny. Jako taki koszt ten, choć dotyczy działalności operacyjnej – na potrzeby ustalenia przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej – musi zostać z tego Wyniku wyłączony.

Amortyzacja wpływa na wynik finansowy w taki sposób, że go pomniejsza, a zatem jej wyłączenie z tej pozycji jest dokonywane poprzez powiększenie Wyniku finansowego o tę samą wartość. Służy do tego korekta „Amortyzacja” (tabela 3).

Tabela 3 Fragment rachunku przepływów pieniężnych w części dotyczącej działalności operacyjnej – metoda pośrednia

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej	X+1	X
I. Zysk (strata) netto	- 3 500	
II. Korekty razem	3 500	
1. Amortyzacja	3 500	
2. Zyski (straty) z tytułu różnic kursowych		
3. Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)		
4. Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej		
5. Zmiana stanu rezerw		
6. Zmiana stanu zapasów		
7. Zmiana stanu należności		
8. Zmiana stanu zobowiązań krótkoterminowych, z wyjątkiem pożyczek i kredytów		
9. Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych		
10. Inne korekty		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej (I+/-II)	0	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

Z powyższego wynika zatem, że wyznaczenie przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej – ustalenie pozycji A.III rachunku przepływów pieniężnych – zostało dokonane poprzez wyznaczenie sumy pozycji I oraz II: $- 3\,500 + 3\,500 = 0$. Dokonując tego działania, i otrzymując wartość „0” pokazaliśmy jakie – w analizowanym przypadku - wystąpiły przepływy pieniężne z działalności operacyjnej – pokazaliśmy, co jest zgodne ze stanem faktycznym, iż de facto – one nie wystąpiły.

Oznacza to zatem, że do wyznaczenia przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej wykorzystano następujący wzór:

$$\text{Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej} = I + II$$

3.1.2 Przypadek drugi – gdy pozycja Korekty razem jest ujemna

Przystąpmy do rozważenia drugiego ze wskazanych przypadków – przypadku gdy suma korekt, znajdujących się w części A rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią, jest ujemna.

Korektą, która – w określonych sytuacjach – przyjmuje wartość ujemną jest – korekta „Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)”. Korekta ta, de facto, składa się z dwóch części: części pierwszej - Odsetki oraz części drugiej - udziały w zyskach (dywidendy). Dla potrzeb niniejszych rozważań przyjmijmy, że jedynie pierwsza z nich będzie niezerowa.

Zgodnie z KSR Nr 1 naliczone odsetki dotyczące działalności inwestycyjnej lub finansowej stanowią - w części A rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią - odpowiednio korektę wyniku finansowego ze znakiem przeciwnym do posiadanego (Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 8.4, s. 14).

Wynika to z faktu, że przykładowo naliczenie odsetek od 6 miesięcznej bankowej lokaty terminowej powoduje określone konsekwencje księgowe, do których należy uznanie i ujęcie – powiększającego wynik finansowy - przychodu:

<p>Inne rachunki bankowe – lokaty terminowe</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">Sp. 10 000</td> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">(1) 80</td> <td style="border-bottom: 1px solid black; padding: 5px;"></td> </tr> </table>	Sp. 10 000		(1) 80		<p>Przychody finansowe</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;">(3) 80</td> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;">80 (1)</td> </tr> </table>	(3) 80	80 (1)
Sp. 10 000							
(1) 80							
(3) 80	80 (1)						
<p>Zobowiązania publicznoprawne</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;"></td> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;">15,2 (2)</td> </tr> </table>		15,2 (2)	<p>Podatek dochodowy</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;">(2) 15,2</td> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;">15,2 (4)</td> </tr> </table>	(2) 15,2	15,2 (4)		
	15,2 (2)						
(2) 15,2	15,2 (4)						
<p>Wynik finansowy</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">(4) 15,2</td> <td style="width: 50%; border-top: 1px solid black; padding: 5px;">80 (3)</td> </tr> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;"></td> <td style="border-bottom: 1px solid black; padding: 5px;">80</td> </tr> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">Sk Ct 64,8</td> <td style="border-bottom: 1px solid black; padding: 5px;"></td> </tr> </table>		(4) 15,2	80 (3)		80	Sk Ct 64,8	
(4) 15,2	80 (3)						
	80						
Sk Ct 64,8							

gdzie: operacja (1) oznacza naliczenie odsetek od 6 miesięcznej lokaty terminowej i związane z tym uznanie przychodu, operacja (2) - naliczenie podatku dochodowego od uznanego przychodu, operacja (3) - przeniesienie przychodu na wynik finansowy, operacja (4) - przeniesienie podatku dochodowego na wynik finansowy.

Ponieważ jednak naliczone odsetki od 6 miesięcznej bankowej lokaty terminowej nie powodują przepływu środków pieniężnych i nie dotyczą działalności operacyjnej, powinny one zostać – na potrzeby ustalenia przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej – z tego Wyniku wyłączone. W metodzie pośredniej prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej, dochodzi do tego za pośrednictwem korekty „Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)”. W rezultacie prezentacja części A rachunku przepływów pieniężnych dotyczącej działalności operacyjnej – w analizowanym przykładzie - jest następująca:

Tabela 4 Fragment rachunku przepływów pieniężnych dotyczący działalności operacyjnej – metoda pośrednia

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej	X+1	X
I. Zysk (strata) netto	64,8	
II. Korekty razem	- 64,8	
1. Amortyzacja		
2. Zyski (straty) z tytułu różnic kursowych		
3. Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)	- 80	
4. Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej		
5. Zmiana stanu rezerw		
6. Zmiana stanu zapasów		
7. Zmiana stanu należności		
8. Zmiana stanu zobowiązań krótkoterminowych, z wyjątkiem pożyczek i kredytów	15,2	
9. Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych		
10. Inne korekty		
III. Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej (I+/-II)	0	

Źródło: opracowanie własne.

W rozważanym przykładzie otrzymujemy sumę korekt w wysokości: -64,8. Jest to spowodowane wyłączeniem przychodu z tytułu naliczonych odsetek od lokaty terminowej jak również uwzględnieniem zmiany stanu zobowiązań krótkoterminowych, która wystąpiła w związku z powstaniem - na skutek uznanego przychodu - zobowiązania podatkowego (por. Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1, punkt 8.4, s. 15). Faktem jest, że w analizowanym przykładzie przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej nie wystąpiły, a zatem powinny one – w prezentowanym rachunku przepływów pieniężnych - wynieść zero.

Stanie się tak wówczas gdy w rachunku przepływów pieniężnych w pozycji A.III Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej dojdzie do wyznaczenia sumy pozycji Zysk (strata) netto oraz Korekty razem. Tylko wówczas wartość pozycji Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej będzie wynosiła zero, a zatem będzie odzwierciedlała stan faktyczny:

$$\text{Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej} = 64,8 + (-64,8) = 64,8 - 64,8 = 0$$

Oznacza to zatem, że ustalenie przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej, w metodzie pośredniej prezentacji rachunku przepływów pieniężnych, również i w tym przypadku zostało dokonane poprzez wyznaczenie sumy pozycji I oraz pozycji II, a zatem z wykorzystaniem następującego wzoru:

$$\text{Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej} = I + II$$

Z powyższych rozważań wynika, że - w metodzie pośredniej prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej - w obydwu sytuacjach – gdy pozycja Korekty razem przyjmowała wartość dodatnią i gdy pozycja Korekty razem przyjmowała wartość ujemną przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej zostały wyznaczone z wykorzystaniem wzoru:

$$\text{Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej} = I + II.$$

gdzie: I to Zysk (strata) netto, II: Korekty razem.

Zbędnym wydaje się zatem zamieszczenie w, określonej ustawą, zawartej w rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią, formule obliczeniowej dotyczącej sposobu ustalenia przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej alternatywy znaków „+/-”. Wydaje się zasadnym zastąpienie tej alternatywy pojedynczym znakiem „+”. W ustaleniu przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej – w metodzie pośredniej prezentacji rachunku przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej - nie dochodzi bowiem de facto nigdy do wyznaczenia różnicy pozycji Zysk (strata) netto oraz pozycji Korekty razem.

3.2 Przepływy pieniężne netto razem

Kolejną formułą, którą poddamy rozważeniu jest – pojawiający się w rachunku przepływów pieniężnych – niezależnie od metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej – wzór:

$$\text{Przepływy pieniężne netto razem} = A.III +/- B.III +/- C.III$$

gdzie: A.III to przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej, B.III to przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej, C.III to przepływy pieniężne netto z działalności finansowej

Aby dokonać analizy wskazanego wzoru rozważmy dwie sytuacje:

- gdy przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej, działalności inwestycyjnej, działalności finansowej są dodatnie,
- gdy co najmniej jeden rodzaj przepływów pieniężnych netto jest ujemny.

3.2.1 Sytuacja pierwsza – gdy przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej, działalności inwestycyjnej i działalności finansowej są dodatnie

Założmy, że przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej, z działalności inwestycyjnej oraz z działalności finansowej są dodatnie i wynoszą odpowiednio: przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej = 1 000, przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej = 1 100, przepływy pieniężne netto z działalności finansowej = 1 200.

Wówczas:

$$\text{Przepływy pieniężne netto razem} = 1\ 000 + 1\ 100 + 1\ 200 = 3\ 300$$

Do wyznaczenia przepływów pieniężnych razem wykorzystano zatem następujący wzór:

$$\text{Przepływy pieniężne netto razem} = A.III + B.III + C.III$$

3.2.2 Sytuacja druga – gdy co najmniej jedna kategoria przepływów pieniężnych netto jest ujemna⁴

Założmy, że co najmniej jedna kategoria przepływów pieniężnych netto jest ujemna; przepływy te wynoszą odpowiednio: przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej = 1 000, przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej = 1 100, przepływy pieniężne netto z działalności finansowej = - 1 200.

Wówczas:

$$\text{Przepływy pieniężne netto razem} = 1\ 000 + 1\ 100 + (-1\ 200) = 1\ 000 + 1\ 100 - 1\ 200 = 900$$

Do wyznaczenia przepływów pieniężnych razem wykorzystano również i w tym przypadku wzór:

⁴ Możliwych do rozważenia przypadków, gdzie przepływy pieniężne z co najmniej jednego rodzaju działalności są ujemne, jest więcej. Przyjmujemy jeden z możliwych.

$$\text{Przepływy pieniężne netto razem} = A.III + B.III + C.III$$

Z analizy przytoczonych przykładów, wynika, że zbędnym wydaje się zamieszczenie w formule obliczeniowej, pozwalającej na ustalenie przepływów pieniężnych netto razem, która występuje w rachunku przepływów pieniężnych, niezależnie od metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej, alternatywy znaków „+/- ”. Wydaje się zasadnym zastąpienie tej alternatywy pojedynczym znakiem „+”. Zawsze bowiem wyznaczając Przepływy pieniężne netto razem będziemy wyznaczać sumę przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej, przepływów pieniężnych netto z działalności inwestycyjnej, przepływów pieniężnych netto z działalności finansowej. Wynika to już z samego sformułowania, które się tutaj pojawia: „przepływy pieniężne netto razem”.

3.3 Środki pieniężne na koniec okresu

Dokonanie postulowanej w powyższym punkcie zmiany, skłania do rozważenia ostatniej, znajdującej się w rachunku przepływów pieniężnych, formuły obliczeniowej:

$$\text{Środki pieniężne na koniec okresu} = F+/-D$$

gdzie: F – środki pieniężne na początek okresu, a D – przepływy pieniężne netto razem

Formuła ta pojawia się w rachunku przepływów pieniężnych, niezależnie od metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej. Wskazuje ona, że środki pieniężne na koniec okresu należy wyznaczyć poprzez zsumowanie pozycji Środki pieniężne na początek okresu oraz pozycji Przepływy pieniężne netto razem bądź poprzez wyznaczenie ich różnicy. Podobnie jednak jak w rozważonych w poprzednich punktach przypadkach, niezależnie od tego, czy stanowiąca kolejny (tutaj drugi) człon wzoru pozycja (w tym przypadku pozycja „Przepływy pieniężne netto razem”) będzie przyjmowała znak dodatni czy znak ujemny, wyznaczając Środki pieniężne na koniec okresu będziemy wyznaczać sumę pozycji Środki pieniężne na początek okresu oraz pozycji Przepływy pieniężne netto razem. Stąd też wydaje się zasadnym rozważenie zastąpienia wzoru znajdującego się w obowiązującej wersji rachunku przepływów pieniężnych wzorem:

$$\text{Środki pieniężne na koniec okresu} = F + D$$

gdzie:

F - środki pieniężne na początek okresu, a D – przepływy pieniężne netto razem

Podsumowanie

Zawarte, w załączniku nr 1 do ustawy o rachunkowości, wzory poszczególnych części sprawozdania finansowego, w tym rachunku przepływów pieniężnych mają zasadnicze znaczenie zarówno dla przygotowujących sprawozdania finansowe jak i dla ich użytkowników. Stąd też formuły w nich zawarte powinny być niekwestionowane tj. jednoznaczne i niepodważalne. Z przeprowadzonych rozważań wynika, że niektóre formuły zawarte - w obowiązującym, określonym ustawą o rachunkowości, rachunku przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią lub metodą bezpośrednią wymagają ponownego rozważenia i ewentualnej korekty. Propozycja zmian obejmuje następujące pozycje:

a) rachunek przepływów pieniężnych, w którym przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są prezentowane metodą pośrednią:

poz. A.III Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej: I + II;

b) rachunek przepływów pieniężnych niezależnie od metody prezentacji przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej:

poz. D. Przepływy pieniężne netto razem: A.III + B.III + C.III;

poz. G. Środki pieniężne na koniec okresu: F + D.

Rozważenie i wprowadzenie proponowanych zmian mogłyby przyczynić się do zwiększenia - stanowiącej jedną z cech jakościowych sprawozdań finansowych – ich zrozumiałości (por. *Założenia koncepcyjne* 2016, s. 44).

Literatura

Dimitrijevic D. (2015), *The detection and prevention of manipulations in the balance sheet and cash flow statement*, Economic Horizons, Volume 17, Number 2.

Gos W. (2010), *Organizacja ksiąg rachunkowych na potrzeby sporządzania rachunku przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 56, nr 112, SKwP, Warszawa.

Gos W. (2001), *Przepływy pieniężne w systemie rachunkowości*, Uniwersytet Szczeciński, „Rozprawy i Studia”, tom 399, Szczecin.

Gos W. (2000), *Sporządzanie sprawozdania z przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią*, Rachunkowość, nr 9.

Karniewska-Mazur M. (2012), *Rachunek przepływów pieniężnych – czas na zmiany*, Rachunkowość, nr 3.

Krajowy Standard Rachunkowości Nr 1 Rachunek przepływów pieniężnych, https://www.gov.pl/documents/1079560/1080340/20171106_KSR_nr_1_nowelizacja.pdf/b0281da0-4875-3e8c-87cf-3422a239f40c, ostatni dostęp: 2.05.2019 r.

Krzywda D. (2010), *Aktywa pieniężne przedmiotem prezentacji i ujawniania w sprawozdaniu finansowym*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 56, nr 112, SKwP, Warszawa.

Rachunek przepływów pieniężnych w teorii i praktyce, red. Wajszczuk K. (2013), Difin, Warszawa.

Śnieżek E., Wiatr M. (2016), *Rachunek przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią*, Rachunkowość, nr 1.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U.2019.351 - tekst jednolity).

Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej (w:) Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (2016), IASB, SKwP, Warszawa.